

AYDINLANMACI GRAMERLERİN İFLASI VE TÜRKİYE ÖZELİNDE YENİ BİR METAFİZİKSEL DOLAYIM DENEMESİ

Muhammet ÖZDEMİR

Artvin Çoruh Üniversitesi

Araştırma Görevlisi

muhammetozdemir33@yahoo.com

Metin TÜRKMEN

Artvin Çoruh Üniversitesi

Araştırma Görevlisi

turkmenmetin@hotmail.com

Özet

Bu çalışmada Türk düşüncesinin iki önemli sorunsalı incelenmektedir. İlk olarak, aydınlanmacı gramerlere dayanılarak yapılan özdeşünümelerin iflas ettikleri öne sürülmektedir. Postmodern eleştirilerle beraber hakikatin evrensel temelleri yıkılmış bulunmaktadır. Modern toplumun standartları artık geride kalmıştır. İkinci olarak bu soruşturma, Türkiye özelinde metafiziksel bir dolayımın varlık olanaklarını tartışmaya açmaktadır. Türkçe deneyimlerin başlangıcına dönmek yoluyla bir varlık bağlamı yaratmak mümkündür. Türkçe düşünmek için Türkçe bir dünya yaratılmalıdır. Bunların tümü metafiziksel niteliklidir; çünkü temeller kriziyle birlikte insanın ölümünü ilan etmek gerekmektedir. Bunu aşmanın yalnızca bir yolu bulunmaktadır ve bu yol, Türkçe düşündürmektir. Bu çalışma, Türkçe bir tarih yazımı ve Türkçe insan üzerine odaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aydınlanma, Modernite, Aidiyet, Metafizik, Özel Dil

Alan Tanımı: Sosyoloji

FAILURE OF ENLIGHTENED GRAMMER AND A NEW METAPHYSICAL MEDIATION EXPERIMENT, SPECIFICALLY IN TURKEY

Abstract

In this study, it is discussed two major problematic related to Turkish thought. Firstly, it is aimed that to think with grammars of Enlightenment has been destroyed. Universal foundations of truth has demolished with postmodern critics. Now it is not possible to establish any theory in social sciences staying in modern world. That's why standards of modern society have gone. This investigation

secondly discusses possibilities of metaphysical meditation in especial of Turkey. Returning to beginning of Turkish experiments it is possible to create a context of being. For thinking Turkish it should be created Turkish world. These are all metaphysical because it is necessary to decline man's death with crisis of foundations. There is only one point to exceed this crisis and this is to think Turkish. So this study focuses of a Turkish historiography and rethinking of Turkish man.

Keywords: *Enlightenment, Modernity, Identity, Metaphysic, Especial Language*

JEL Code: A19

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın özel amacı, olanaklı tüm varoluşsal koşulları Türkçe tarafından belirlenmiş ve özellikle Türkiye'deki insan deneyimlerini merkeze alan bir meta söylem girişiminde bulunmaktadır. Dünyanın belirli bir yekûnunun, bütün yeryüzü yurttaşları adına karar verdikleri postmodern durumun etkisinde gelişen bir süreç olarak, 'kendi olma' arzusunun yönettiği bu soruşturmada biz, her şeyden önce Varlık'ın Türkçesine bir çetele tutmayı öneriyor ve böylece Türkiye'nin hâlihazırdaki bütün sorunlarına yeni bir bakış açısı getirebilmeyi umuyoruz. Bu zeminde olmak üzere, Varlık adına öncelikle insanın yeniden tanımlanması gerekmektedir. Bu tanımın evrenselliği veya geçerliliği, aydınlanmacı bakış açılarının tersine daima bir dilin sınırları içerisinde kalacaktır. Bu nedenle aynı dili konuşan bireylerin meydana getirdikleri farklı toplumsal yapılar arasında bile değişebilen bir izlek olan insanı, mümkün olan en ortak duyarlılıkla içeriklendirmenin güçlüğü ölçüsünde, ortak bir yazgıyı anlamlandırmayı elverişli kılacak bir dünyayı önvarsayabilmek de kolay olmasa gerektir. Buna göre önce insan sorunu üzerine eğilmek gerekecek, bundan sonra verili olanı soruşturmak için aydınlanmaya dayalı Türkçe deneyimlerin anlamlandırılması ve neticede kendine yeterli bir Türkçe düşüncenin varoluşsal koşulları üzerine yoğunlaşmak lüzumlu hale gelebilecektir. Bu yazının Varlık'ı, Türkçe duyumsanan yaşamın ortak kendiliğiyle sınırlı olduğu ölçüde aslında Kıta Avrupası ve Kuzey Amerika'nın kültürel dayatması altındaki tüm insan çeşitlilikleri için paradigmatik bir öneri olabilecek nitelikte önemlidir.

2. 'İNSAN NEDİR?' SORUSU ÜZERİNE

'İnsan nedir?' sorusu, aldığı cevaba göre insan sorunlarını anlamlandırabilmek ve çözümleyebilmek için mümkün bir grameri örgütleyeceğinden, sonra da Varlık'a anlam verecek dilin olanaklı tüm olgusal içeriklerini önbelirleyeceğinden en öncelikli ve önemli sorudur. Bu olguya işaret etmek üzere şu iki felsefi

gerekçeden söz edilebilir: Birincisi, yirminci yüzyılın etkili Batılı yazarlarından birisi olan Martin Heidegger'in "Dil, Varlığın evidir." (Heidegger,2002:37) sözüyle delalette bulunduğu dil Almancadır ve burada Alman duyarlılığının ortak ölçütüne bir imada bulunmaktadır (Zimmerman,2011:27-31). İkincisi, tüm kuramsal etkinlikler, özellikle günümüz sosyabilim koşullarında, olumsuzladıkları her olgusal içerik için önsağlanmış görece bağımsız bir dış nesnellığe başvurarak, burada geçerli ve temel olabilecek bir insan tanımından hareket etmekte ve bu tanımın 'oluşturulmamış bir şey' olduğunu önvarysalmaktadırlar (Sanday;Goodenough,1990). Oysa biz, birbirinden farklı gramatik yapıları öngören çağdaş kuramsal içerikleri tek tek çözümlediğimizde eldeki tüm insan tanımlarının birbirinden farklı olduğunu ve asıl oluşturulan şeyin bu 'insan tanım'ları olduğunu fark etmekteyiz (Gadamer,2002:61-72). Çünkü her bir tanım, birikmiş bir insani deneyimler bütününe karşılık gelmekte ve burada geçerliliğin ölçütü, bu deneyimlerin başka türlü değil de belirli bir şekilde meydana gelmiş olmasıyla kendini göstermektedir (Feyerabend,1999:281). Bu iki felsefi gerekçeden ayrılmaksızın, "var olanların var olmalarının, yok olanların da yok olmalarının ölçütü" olarak alınan insan (Arslan,2008:3) tanımının, en basit şekliyle bir dilden diğerine farklılık göstereceğini söyleyebiliriz. Böylece bizim Türkçe bir insan tanımına olan ivedi gereksinimimiz belirginleşmekte, bu arada bu tanımın işlevselleşeceği bağlamın da Türkçe bir toplumsallığa ait olması gereği fark edilmektedir.

Türkçe düşüncenin modern seyrinde özgün bir deneyim aramaya koyulduğumuzda ve söz konusu özgün deneyime bir de 'insan tanımı' talebiyle yaklaştığımızda, karşımıza çıkabilecek en iyi isimlerden birisi İsmet Özel olmaktadır. Çünkü Cemil Meriç, Nurettin Topçu ve Erol Güngör gibi çok önemli düşün simalarından birisi olan İsmet Özel'in *Üç Mesele* adlı incelemesi özel olarak Türkçe 'insan tanımı'na ayrılmış gibi görünmektedir. *Üç Mesele*'nin girişinde yazar, bu eserde, "insan nedir, ne yapar ve ne ile yapar?" sorularını cevaplandırmaya çalıştığını açıkça belirtmektedir (Özel,2011:14). İsmet Özel'in bu önemli sorulara verdiği cevaplar, Türkiye'de yaşayan düşünürün, aydınlanma dışı bir barınak arayışıyla şimdi dolaşımda olan kavramların ifade sınırları arasında kaldığı görece çözümsüz bir dolayımı imlemektedir. Buna göre, insan yabancılaşandır; insanın yaptığı, *iyi bir şey olmayan* medeniyettir ve insan bunu teknoloji ile yapmaktadır (Özel,2011:83-96). Türkçeye çok uzak olmayan bir kültürden, İran'dan çağdaş Müslüman sosyalist düşünür Ali Şeriatî'nin özüne yabancılaşmış insan figürünün (Şeriatî,2010:129) daha gelişmiş bir biçimini bulduğumuz İsmet Özel düşüncesinde Türkçe yaşayan insan, aslında Kıta Avrupası'nda ortaya çıkan aydınlanmanın dolayımına katılmaması gereken olarak

resmedilmektedir. Yani İsmet Özel'e göre temel özelliği Türkçe konuşmak olan insan, öncelikle kendi dini olan İslâm kültürüne ait olmalıdır ve bu aidiyet onun moderniteyle barışık olmaması anlamına gelmektedir (Özel,2011:55-57). Aynı yazar, otobiyografik bir denemesi olan *Waldo Sen Neden Burada Değilsin?* adlı yapıtında bunu daha açık bir şekilde ortaya koyar ve Güney Amerika'da yaşanan bir diyalog üzerinden Türkçe düşüncenin moderniteye göre evcilleşme arzusunu eleştirir. Buna göre, aslında çok sıkı iki eski dost olan ve aynı dünya görüşüyle tasarrufta bulunan iki kişiden Henry David Thoreau, davasının olağan bir sonucu olarak kötü insanların yarattıkları parmaklıklar ardındayken onu ziyarete gelen Ralph Waldo Emerson dışarıdadır. Eğer doğru olan bu insanların kötü olmalarıysa Waldo'nun dışarıda ne işi vardır? (Özel,2004:116-117) Kuşkusuz Türk modernleşmesi dediğimiz olgunun, hem İsmet Özel'in medeniyet tasavvurunda hem de modern kültür karşısında konumlandığı Türkçeci insan yaklaşımında büyük bir etkisi bulunmaktadır. Kıta Avrupası ve Kuzey Amerika'dan olan, Yahudilik ve Hıristiyanlık içerisinde yetişmiş yazarlarda görünen tipik bir durum, Kutsal Kitap'ın elverişli kıldığı imlerle yol alma durumunun aynısı, sözgelimi Jacques Derrida (1930-2004) bile bunun bir istisnası değildir (Derrida,2003:73-74), İsmet Özel için de geçerlidir. Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan "Allah'ı unutanlar gibi olmayın, ki O, onlara kendi (insan) olma haklarını da unutturmuştur." âyeti, bu yazarın insanı, Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831) ve Karl Marx'tan (1818-1883) ayrılmaksızın, "yabancılaşandır" şeklinde tanımlamasını sürekli öncelemektedir. Bir önceki dönem T.B.M.M. çatısı altında görmeye alışık olduğumuz Ufuk Uras'ın, hâlihazırda bir milletvekili olan birinin bir âyet meâlini bir büyükşehir belediye başkanının sözü sanarak eleştirmesinde gördüğü kültürel yabancılaşmayı anımsadığımızda, öyle görünüyor ki, İsmet Özel'i anlamak daha kolay olacaktır (<http://www.bugun.com.tr/haber-detay/153935-o-ayeti-babam-yazdirdi-haberi.aspx>). Böylece İsmet Özel'in "insan nedir?" sorusuna verdiği cevap, bizim burada yol almamıza yardımcı olacak şekilde, Türk-İslâm geleneğini iyi bilen, bu geleneğe bağlı kalarak düşünen, Türkçe yaşayan ve Türkçe konuşan varlık olmaktadır.

Burada sorunları Türkçe olan bir insan evrenselliğinin deneyimlerini felsefe ve sosyal bilimler içerisinde ancak Türkçe olan bir tercihle anlamlandırmanın gereğine değinerek, buradan Türkiye ve Ortadoğu açısından pragmatik bir "insan tanımı"na ulaşmaya çalışıyoruz. Çünkü çağdaş bir Alman yazar olan Martin Heidegger'in Alman ruhunu çağrıştıracak bir Varlık tasarımına girişmesinin isabetliliği ölçüsünde İsmet Özel'in bir Türkçe ruhunu çağrıştıran Varlık tasavvuruna sahip olmasının en azından Türkiye açısından pragmatik olduğu kanısındayız. O halde Türkiye'de Varlık'ın dili Türkçe olmalıdır ve buradaki

insanların ortak evlerinin koşulları Türkçe tarafından önbelirlenmelidir. Yeniden bir yabancılaşmanın söz konusu olmaması için de, bu Türkçenin, tarihe ait ve düşünsel bir birikimi bulunan bir Türkçe olması gerekmektedir. Bu da hiç kuşkusuz, İsmail Kara'nın da dolaylı bir şekilde belirttiği gibi, Osmanlı tecrübesinde üretilmiş olan Osmanlı Türkçesinden kopmayan bir Türkçe olmalıdır (Kara,2010:11-27). Bu zeminde, elinden kaçırdığı politik ve ekonomik olanakları tekrar elde etmek üzere yollara düşerek bir Türk modernleşmesine neden olan Türkiye'de yaşayan insanların, öncelikle yeni bir düşünce üretmek üzere Türkçe önkoşullanmalarını öneriyoruz. Türkiye'de insanlar herhangi bir dine inanmayabilir veya farklı dinlerden birini tercih etmiş olabilirler; öte yandan bu insanların milliyeti Türk de olmayabilir; fakat bu ülkedeki deneyimlerin ortak bir kültür önkoşulu bulunduğundan, buna Türkçe demenin uygun olduğunu önvarysıyoruz.

3. AYDINLANMACI ÖZGÜLLÜKLERİN BAĞLAYICILIĞININ İFLASI

Aydınlanmacı özgüllüklere bağımlı gramatikal yapılar olarak modernist kuramsal içeriklerin (eski meta anlatılar) eski etkinliklerini yitirdikleri bir dönemde yaşıyoruz. Jean-François Lyotard'ın bir toplumsal durum olarak tespit ettiği postmodernite, bu anlamda, sosyal bilim anlayışlarının tamamını dönüştürdü (Best;Kellner,2011:13-32). Fakat hem modern dönemde hem de postmodern dönemde olanlar, dünyanın belirli bir coğrafyasını ilgilendirdiği kadar aslında buradaki isimlendirmeler şarkiyatçı bir dolayım hizmet etmektedirler. Daha açık bir deyişle, bu dönemlerin tamamı belirli bir deneyimsel bütünlüğü merkeze alarak olgusallaşmakta ve bu da belirli bir coğrafyanın dışında olup da bu düşünüşe göre kendi aidiyetlerini şekillendiren her bir insani özgüllüğün sonsuza değin bunlara bağımlı kalmasını önceden talep etmektedir. Bu bakımdan aydınlanma artık bir gelişmişlik kıstası olamayacağı gibi aslında dünyanın Batı dışında geri kalanı için sözgelimi “modernlik” ve “postmodernlik” diye ikiye ayrılacak dönemleri de yoktur.

Meta anlatıların yıkılması ve aydınlanmacı önvarysımların geride kalmış olması üzerine, dolayısıyla modernlikte vaat edilen ideal özgürlük ve sonsuz mutluluk gibi ütopyaların ve sözgelimi ulus-devletlerin tüm zamanların en doğru ve mükemmel politik örgütlenme tarzları olduğu yolundaki düşüncelerin artık itiraz edilemez hakikat oldukları iddialarının geçersizliği üzerine postmodernite yaklaşımıyla yığınla çalışma yapılmış bulunmaktadır (Bernstein,2009). Bunların burada tekrar edilmeleri bizim yoğunlaştığımız sorunlara daha az yer ayrılmasını gerektireceğinden, amacımıza uygun değildir. Bunun yerine Türkiye'de bu geride kalan dönemlerin önemli bir güncesi veya tanığı olarak *Nutuk*'un yeniden

üretilmesini önerecek ve Türkçe sosyal bilimlerin geride kalması gereken yapılanma biçimlerine değineceğiz.

Türkiye'nin aydınlanmacı koşullarda ilan edilen resmi "ulus-devleti"nin tarihsel, toplumbilimsel, hukuksal ve ahlaki bir "tartışılmaz kutsal metni" olarak *Nutuk*'un yeniden üretilmesi demekle kastettiğimiz, bir dönemin en önemli tanığının eleştirilerek yeniden üretilmesidir. Çünkü insan yaşamı, asgari doğruların ayakta kalabileceği bir insanlık durumu eleği gibi olgusallaşmaktadır ve burada önceki dönemler iyi niyet ve pragmatiklik esasına bağlı kalınarak bilinçli bir şekilde eleştirildikçe bir üretimin söz konusu olabileceğini önvarysıyılmaktayız. Daha açık bir deyişle, insani konumlanma ve asgari doğrular bakımından günümüze kalan iyi niyet ortaklığı dışında *Nutuk*'un eleştiriye tabi tutulmasının, olanaklı bir Türkçe dolayım için faydalı olacağı kanısındayız. Elbette böyle bir eleştiri, *Nutuk*'u ve onun çeşitli insani koşullarını azami şekilde eleştirdiği ölçüde aslında bu metnin Türkiye açısından yeniden üretilmesinin önünü açacaktır. Neticede aydınlanmaya sığınarak yapılmış bir tanıklık da olsa *Nutuk*, her şeyden önce modern dönemde görece Türkçe diyebileceğimiz düşüncelerden bir tanesidir. *Nutuk*'ta söylenenleri ikiye ayırmak gerekecektir: Birincisi, kurtuluş savaşıyla ilgili anlatılanların her yönden masum olması olanaksız bir kişiye ait olması ve yeni ulus-devlet icraatlarının tartışmaya açık olması gerekçelerine dayanarak, belirli bir tarihi ilgilendirmek dışında evrensel bir iddiası olmaması gerekenlerin reddedilmesini gerektiren meta-anlatı bölümüdür. Cumhuriyet karşıtlarının olgusallaşma biçimleri, devletin düşmanları, hilafet taraftarlarının yaptıkları ve eski dünyayı özleyenlerle ilgili örnek birçok pasaj bu birinci kısma tekabül etmektedir (Atatürk,2007:68-69;125-157;639;675). Buralarda genel olarak aydınlanma ve modernite, varılabilecek nihai ve mükemmel yerler olarak önvarysıılmakta ve bu konuya muhalefet edenler, bir hakikate karşı toplumu bozmak üzere başkaldıran hainler olarak temsil edilmektedir. Her halükarda bunlar artık geride kalmıştır. *Nutuk*'ta söylenenlerin ikincisi ise, bizim bugün bir ortaklık yolu bulmamız gerekenlerdir. O da, Türkiye için iyi niyet besleyen başarılı bir komutanın sahip olduğu ruh haline gönderme yapmaktadır. Bu ruh hali, kültürel olarak Türkçe yaşaması arzu edilen Türkiye'de yaşayan insanların ortak bilincine karşılık gelmektedir. Yani bir kurtuluş savaşının kazanılmış olmasına veya öykünün bu şekilde anti-emperyalist bir vizyonla anlatılmasına itiraz eden Murat Belge'nin (Belge,2011:603), bu söylediklerine değer vermenin yanında yine de Mustafa Kemal olgusunun kendisinde müşterek bir uğrak alanı aramak gerekmektedir. Bu da hiç kuşkusuz, aydınlanmacı dolayında bir "milli kahraman" olan Atatürk'ün, Türkiye için arzu ettiği başarıların her birine eşlik eden kültürel Türkçe ruhtur. Bununla kastedilen resmi

tek dilin Türkçe olması değildir; fakat bundan çok farklı olarak Anadolu kültürünü müşterek bir adla ifade etmenin zorunluluğudur ve buna da en iyi “Türkçe kültür” diyebiliriz. Burada Türkçe olabilecek bir kültürün hala aydınlanma dolayımında bir anlamı bulunan dillerle asgari yakınlıklar dışında bir akrabalığının bulunmaması gereğine yoğunlaşmak gerekmektedir.

Tuğrul Şavkay’ın belirttiği gibi, 1928 yılında gerçekleşen harf inkılabıyla başlayan sürecin hedefi aslında Türkçeyi kendi öz tarihine doğru gerçekleştirecek şekilde arıtmak ve Türkiyelileri arı Türkçeye doğru aydınlatmak değildi. Çünkü hem elifbanın yerine eklenen bu yeni alfabenin daha kolay öğrenilmesi gerekçesi oldukça psikolojik bir gerekçeydi, hem de Türkçeden çıkarılan Arapça ve Farsça kelimelerin yerine Fransızca ve İngilizcelerin doldurulması herhangi bir şekilde sakıncalı bulunmuyordu (Şavkay,2002:28;40;61). Bu tercihin, düşünsel bir önkoşullanmayı sağlaması bakımından yeni bir grameri öngerektirmesi ve neticenin bu şekilde meydana gelmesi artık iyice bilinen bir şeydir. Çünkü dil dediğimiz şey, algıyı kesinlikle önbelirler (Şavkay,2002:15-16) ve bir dilin grameri, onun içerisinde düşünülebileceklerin tamamının bir “a priori”si niteliğindedir (Foucault,2006:417). Buna göre, aydınlanmacı bir gramere göre kurgulanmış bir dil içerisinden insana ve olaylara bakış, önceden belirli sınırlar içerisinde kalması öngörülmüş bir takım zihinsel akışkanlıklar olarak bir takım dolayımın veya imlerin üretilmesine yol açar ve bunlarla yaşayıp düşünen insanlar, ancak bunları yenileyecek ve devam ettirecek şekilde kendilerini var kılarlar (Derrida,2010:75-76). Böylelikle de Türkçe düşündüğünü sanan bir aydın için, Batı’ya ve aslında daima aydınlanmaya göreliliği süreklileştirmek dışında bir yazgının varlığından söz edemez oluruz. Nitekim sözgelimi Nizâmülmülk ve Sultan Rükneddin Baybars Bundukdârî’ye herhangi bir doktora düzeyinde yer vermeyen Türk Tarihi’nin yanı sıra Türk-İslâm kültürünün bilim tarihine katkısını ancak bir aktarımcılıkla olgusallaştıran Bilim Tarihi anabilim dalı (Yıldırım,2001:12) ve Türkiye’deki çeşitli modern kırılmaları ancak kısmen Alain Touraine üzerinden anlamlandırabilen Sosyoloji dalının (Göle,2000) olgusallaşma biçimleri bu konudaki haklılığımızı ortaya koymaktadır. Türkiye’de bu çeşit olgusallaşma biçimleri iktidarlar tarafından da daima desteklenmiş bulunmaktadır.

Türkçe düşüncenin ve kültürün yeni tasarımıyla ilgili *Nutuk* ve sosyalbilim çalışmaları üzerinden yapılan yukarıdaki kısa kritikten anlamamız gereken şey, hâlihazırdaki Türkçenin herhangi bir şekilde kendine özgün bir öyküyle ilgilenmediğidir. Bunun en önemli nedeninin Türkçe bir üst söylemin bulunmaması olduğunu düşünüyoruz. Türkçe düşüncenin varlığına yönelik bir önemseme söz konusu olsaydı, sözgelimi bu düşüncenin varlığıyla tarihsel olarak irtibat halinde bulunan Arapça düşünce de önemsenerek ve örneğin önemli bir

Ortaçağ Felsefe Tarihinde tüm İslam felsefesine ayrılan 15 sayfanın karşılığında sadece St. Thomas Aquinas felsefesine 36 sayfa ayrılmayacaktı (Çotuksöken; Babür, 1993:135-150; 263-307; Cevizci, 2010). Bu durum, sürekli olarak, “gerçek insanlar” arasında “temsil edilmeleri” gereken; fakat bunu bile beceremeyen, bu nedenle her şeyini ve elbette kültürünü Batı’nın gerçek insanların deneyimlerinin peşine bırakan bir söylemle olgusallaşmaktadır (Said, 2006:350). İşte burası Türkçe bir kültür öyküsünün veya tarihinin hayata yeniden başlaması gereken yerdir. Kıta Avrupası ve Kuzey Amerika’nın deneyimleri, birer insanlık deneyimi olarak ortak bilincimizde bir uğrak notu olmanın dışında abartılı bir baskınlık meydana getirmemeli ve Türkçe kültürünün yazımını büsbütün Türkçe koşullara havale edebilmeliyiz. Bu noktadan itibaren bizim yukarıdaki insan tanımımız bir çıkış noktası haline gelebilecek ve Türkçe düşünce üzerine düşünmek için bir meta anlatının Türkçe gereksinimine duyulan ivedilik kendini belirginleştirecektir.

4. ‘TÜRKÇE DÜŞÜNMEK’ NE DEMEKTİR?

Sofinin Dünyası adlı felsefi romandan (Gaarder, 1994) sinemaya uyarlanan ‘Sofinin Dünyası’ adlı film, “herkesin bir dünyası vardır” ortak temasıyla sonlandırılır (‘Sofinin Dünyası’, ‘Sofiest Welt’ adıyla Almanca ve Norveç dilinde 2008 yılında çekilmiş bir film). Gerçekten de herkesin bir dünyası vardır ve içerisinde bulunduğumuz dünyada her bir insanın diğerinden farklı olduğu kadar her bir dilinden diğerinden farklı bir dünyası vardır. Öte yandan her bir dilin sahiplerinin, diğer dillerin sahiplerinden farklı bir dünyaya ve eve sahip olma hakları da vardır. Bir entelektüel için bu durum tahmin edilebileceğinden daha derin bir varoluşsal anlama karşılık gelir. Bir entelektüel, kültürel bir aidiyeti ve içerisinde gezebildiği bir dile sahip olabildiği oranda kendini gerçekten evinde hissedecektir. Türkiye’deki evin koşullarını belirleyen kültürel dilin Türkçe olması oranında buradaki aydınlar da kendilerini anlamlı bir Varlık’ın parçası olarak görebileceklerdir.

‘Türkçe düşünmek’ derken öncelikle Türkiye’deki insan yaşamının bütünü olarak Varlık’ı ilgilendiren gerçek sorunlar üzerine ve tarihi Türkçenin içinden gelen bir ruhla düşünmeyi kastediyoruz. Sözelimi Türkiye’nin en önemli gerçek sorunu, bu ülkenin bir kısmında insanları ikiye bölen ve hayatlarını elinden alan bir karmaşa veya görece terörse, aydınlanma dillerinin önemli cinsiyet sorunlarından önce ve bu sorunların yarattığı dolayımından bağımsız olarak bu en önemli soruna eğilmek Türkçe bir tasarruf olacaktır. Toplumbilimlerdeki doktora tezlerinde kadın ve cinsiyet sorunlarından önce terör mağdurları ve terör sorunsalı etrafında bir takım çalışmalar yapılarak, buralardan tarihi Türkçe içerisinden

üretilenler ortak temalar haline gelmedikçe bu temel sorunumuzla ilgili herhangi bir çözüm önerisi geliştiremeyeceğiz. Nitekim Türkiye’de her konuda hazır ve dışarıdan alınmış bir çözüm varken bu konuda herhangi bir çözüm bulunmamakta ve akademisyenlerle aydınlar geçmişteki hataları eleştirerek bir rant elde etmeye çalışmaktadırlar. “Yalnız değilsin, biz de lezbiyeniz” şeklindeki bir cümlenin oldukça saygın üniversitelerimizin ortak kullanım alanlarında görünür olmasının tersine görece terör olarak yorumlanabilecek bir olayı anımsatan sözlerin aynı üniversitelerin ancak tuvaletler gibi gizli yerlerinde görünür olabilmesinin nedeni, bizim Türkçe düşünmekten uzak durma eğilimimiz dışında bir gerekçeyle izah edilemez. Ülkemizin en önemli sorunları ancak gizli yerlerde ve zamanlarda tartışılabiliriyorsa eğer, bunun nedeni bizim kendi gerçek yaşantımıza yabancılaşma arzumuzdan başka bir şey değildir. Nitekim Daryush Shayegan’ın dikkat çektiği gibi, buna benzer gizli dile gelişler, toplumsal kendilikte bir çeşit şizofrenik duyarlılık meydana getirmektedir (Shayegan,2010). Böylece sorunlarımızın tarihini ve içeriğini başkalarının Türkçe olmayan dillerde yazmalarını bekleyerek, kendimize yabancılaşma konusunda oldukça ısrarlı ve inatçı bir entelektüel tutum takınıyoruz.

Türkçe düşünmenin tanımından sonra şimdi kısaca bu düşünüş biçiminin olgusallaşma gereksinimlerine değinebiliriz. Osmanlı Türkçesinin bir devamı olması gereken bir Türkçe içerisinde düşünmek isteyen aydınlar, öncelikle Arapça ve Farsça bilmeksizin Türkçenin tarihinden gelen bir ruha nüfuz edemezler. Ortadoğu ve Müslüman toplum dilleriyle ilgili bütün önyargılarımızı geride bırakmaksızın da böyle bir gereksinimi edinemeyeceğimiz gayet açıktır. Türkiye’deki Varlık’ın bir anlama sahip olabilmesi için öncelikle bu ülkenin tarihsel aidiyetlerini yeniden üretmek gerekmektedir. Bu da sadece Hz. Mevlana ve Yunus Emre gibi seçilmiş figürlerin kahraman haline getirilmeleriyle değil, sırf Türkiye’nin tarihine ait olduğu için her insani ayrıntının üzerine tek tek yoğunlaşmayla erişilebilecek bir duyarlılık ve özbilinç gerektirmektedir. Sırf Yahudi asıllı olduğu için İslam felsefesi içerisindeki Mûsâ İbn Meymûn/Maimonides (1135-1204) üzerine modern dönemde onca çalışma yapıldığına göre, sırf Osmanlı Türkçesi bünyesinde önemli olduğu için sözgelimi Molla Şemseddin Fenârî (1350-1431) üzerine düzinelerce doktora düzeyinde çalışma yapmamız gerekmektedir. Türkçe Varlık’ın dili öncelikle Osmanlı Türkçesidir ve sonra günümüzdeki Türkçedir. O halde kültürümüzü ve hissedişlerimizi yeniden Türkçeleştirecek ve bizim aidiyetlerimize uygun bir insan tanımını olgusallaştıracak eğitim politikalarını organize etmemiz gerekmektedir. Böylece Türkçe bir meta söylemin neden önemli olduğuyla ilgili kültürel bir kendilik yaşayabilme olanağına da erişmiş olacağız.

5. SONUÇ

Bu çalışmada kısaca şu sonuçlara ulaşılmış bulunmaktadır. İnsanlar sıkıntılarını çözmek ve istekli meşguliyetlerini anlamlandırmak üzere felsefi düşünceye bir kimlik vermektedirler. Bu tasarruf, daima bir gramere göre yapılandırılmaktadır ve Türkiye'deki insanların düşünsel grameri, bu ülkenin kültürel aidiyetlerinin önsağladığı bir dil olan Türkçe içerisinde olgusallaştırılmalıdır. Bu da Türkçe bir insan tanımını, Türkçe bir düşünceyi ve Türkçe deneyimleri öngerektirmektedir. Bunun için öncelikle aydınlanmacı dolayımın geride kaldığını bilerek hareket etmek ve yeniden bu dolayımın takipçisi olmayı öngerektirmeyecek bilinçlenme politikalarını sahiplenmek gerekmektedir. Bu meyanda öncelikle Türkçe sorunlara Türkçe çözümler aramak yolunda olumlu önkoşullanma gereksinimini sağlayacak toplumbilim araştırmalarının yapılması ve bu araştırmaların güncellediği kavramların düşünceyi yeniden yapılandırması ivedi bir tercihtir. Bunu elverişli kılacak yaşantılar, öncelikle Türk-İslâm kültürünün yeterince tanınmasıyla edinilebileceğinden ilköğretim, yükseköğretim, sosyal bilimler ve günlük hayatın vazgeçilmez bilgi unsurlarının tamamını Türkçeye göre yeniden yapılandırmak gerekmektedir.

Bütün bu sonuçlar, yeni bir temeller bilgisi veya Varlık'ın bilgisi olarak yeni bir metafiziğe göndermede bulunmaktadır. Türkiye'de Varlık'ın duyumsanmasıyla ilgili bu yeni metafiziksel dolayımın işaret ettiği dil, herhangi bir etnisite veya ulus-devlete özel olarak göndermede bulunmayan ve tarihten gelen bir ortak Türkçedir. Dünya haritasının, dünya tarihinin ve ekonominin merkezine bu dilin özellikli olduğu Türkiye coğrafyası konularak düşünölmeye başlanıldığında yollar böyle bir metafiziksel dolayımına doğru yönünü tayin edebilecektir.

KAYNAKLAR

Arslan, Ahmet, *İlkçağ Felsefe Tarihi 2*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.

Atatürk, Mustafa Kemal, *Nutuk*; Yayına Hazırlayan: Ekim Mithat Balkan, İzmir: Ege Kitabevi, 2007.

Belge, Murat, *Militarist Modernleşme Almanya, Japonya ve Türkiye*, İstanbul: İletişim yayınları, 2011.

Bernstein, Richard J., *Objektivizmin ve Rölativizmin Ötesi*; Çeviren: Feridun Yılmaz, İstanbul: Paradigma Yayınları, 2009.

Best, Steven & Douglas Kellner, *Postmodern Teori*; Çeviren: Mehmet Küçük, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011.

Cevizci, Ahmet, *Felsefe Tarihi*, İstanbul: Say Yayınları, 2010.

Çotuksöken, Betül & Betül & Babür, Saffet, *Ortaçağda Felsefe*, İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 1993.

Derrida, Jacques, 'Kime Vermeli (Bilmemeyi Bilmek)', *Kierkegaard ve Din* içinde; çeviren: Ahmet Demirhan, İstanbul: Gelenek Yayınları, 2003.

Derrida, Jacques, *Gramatoloji*; Çeviren: İsmet Birkan, Ankara: Bilgesu Yayınları, 2010.

Feyerabend, Paul, *Yönteme Karşı*; çeviren: Ertuğrul Başer, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999.

Foucault, Michel, *Kelimeler ve Şeyler*; Çeviren: Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara: İmge Kitabevi, 2006.

Gaarder, Jostain, *Sofinin Dünyası*; Çeviren: Gülay Kutal, İstanbul: Pan Yayıncılık, 1994.

Gadamer, Hans-Georg, 'Hermeneutik Problemin Evrenselliği', "*Hermeneutik ve Hümaniter Disiplinler*" içinde; çeviren: Hüsamettin Arslan, İstanbul: Paradigma Yayınları, 2002.

Göle, Nilüfer, *İslamın Yeni Kamusal Yüzleri*, İstanbul: Metis Yayınları, 2000.

Heidegger, Martin, "Hümanizm" Üzerine Mektup', "*Hümanizmin Özü*" içinde; çeviren: Ahmet Aydoğan, İstanbul: İz Yayıncılık, 2002.

<http://www.bugun.com.tr/haber-detay/153935-o-ayeti-babam-yazdirdi-haberi.aspx>, [erişim tarihi: 05.01.2012]

Kara, İsmail, Başlıksız Sunum, Yayına Hazırlayan: M. Cüneyt Kaya, İstanbul: Küre Yayınları, 2010.

Özel, İsmet, *Üç Mesele*, İstanbul: Şule Yayınları, 2011.

Özel, İsmet, *Waldo Sen Neden Burada Değilsin?*, İstanbul: Şule Yayınları, 2004.

Said, Edward W., *Şarkiyatçılık*; Çeviren: Berna Ülner, İstanbul: Metis Yayınları, 2006.

Sanday, Peggy Reeves & Ruth Gallagher Goodenough, *Beyond the Second Sex: New Directions in the Anthropology of Gender*, Philadelphia : University of Pennsylvania, 1990.

Shayegan, Daryush, *Yaralı Bilinç Geleneksel Toplumlarda Kültürel Şizofreni*; Çeviren: Haldun Bayrı, İstanbul: Metis Yayınları, 2010.

Şavkay, Tuğrul, *Dil Devrimi*, İstanbul: Gelenek Yayınları, 2002.

Şeriati, Ali, *İslam ve Sınıfsal Yapı*, çeviren: Doğan Özlük, Ankara: Fecir Yayınları, 2010.

Yıldırım, Cemal, *Bilimin Öncüleri*, Ankara: Tübitak Yayınları, 2001.

Zimmerman, Michael E., *Heidegger Moderniteyle Hesaplaşma Teknoloji, Politika, Sanat*; çeviren: Hüsamettin Arslan, İstanbul: Paradigma Yayınları, 2011.